

بسم الله الرحمن الرحيم

شرح مشوی شریف

(جلد سوم)

www.ketab.ir

تالیف:

مدیح الزمان فروزانفر

انتشارات کیوا

سرشناسه	فروزانفر، بدیع الزمان، ۱۲۷۶ - ۱۳۴۹.
عنوان قراردادی	مثنوی، شرح
عنوان و نام پدیدآور	شرح مثنوی شریف / تالیف بدیع الزمان فروزانفر.
مشخصات نشر	تهران: گیوا، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	ج ۳.
شابک	دوره : 9- 978-600-451-852-9، ج ۲: 978-600-451-851-2، ج ۱: 978-600-451-854-3، ج ۳: 978-600-451-853-6، ج ۲.
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
موضوع	مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. مثنوی -- نقد و تفسیر
موضوع	Mowlavi, Jalaloddin Muhammad ibn Muhammad, 1207-1273
موضوع	Masnavi-- Criticism and interpretation
موضوع	شعر فارسی -- قرن ۷ ق. -- تاریخ و نقد
موضوع	Persian poetry -- 13th century -- History and criticism
شناسه افزوده	مولوی، جلال الدین محمد بن محمد، ۶۰۴ - ۶۷۲ ق. مثنوی، شرح
شناسه افزوده	Mowlavi, Jahaoddin Mohammad ibn Mohammad, 1207 - 1273 .
ردۀ بندی کنگره	Masnavi. Commantaries
ردۀ بندی دیوبی	PIR۵۳۰۱
شماره کتابشناسی ملی	۳۱/۱۸۸
	۷۶۶۶۹۲۵

آدرس: تهران، میدان انقلاب، ابتدای کارگر جنوبی، کوچه مهدی زاده، پلاک ۱، طبقه ۴ شماره تماس: ۰۲۱-۶۶۱۲۳۸۸۰

عنوان کتاب	شرح مثنوی شریف - جلد سوم
تالیف	بدیع الزمان فروزانفر
ناشر	انتشارات گیوا
صفحه آرا	آدینه کبرایی
طراحی جلد	محمد صدیق سپهری نیا
سال و نوبت چاپ	بهار ۱۴۰۱ / اول
شمارگان	۱۰۰۰
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۴۵۱-۸۵۴-۳
قیمت	۱۷۹ هزار تومان

جهت تهیه ی کتاب به سایت ناشر مراجعه کنید: www.givabook.com

بَعْدَ الْحَمْدِ وَ الصَّلَاةِ: اینک به یاری خدای بزرگ، جَلَّ شَأْنُهُ و به مدد عنایتی که از جان پاک حضرت سید عالم (ص) و ارواح گزینان و خاصان حق می‌رسد، جزو سوم از شرح دفتر اول مثنوی شریف را به خوانندگان عزیز و عاشقان گفتار مولانا قُدْسُنَا اللهُ بِسِرِّهِ الْعَظِيمِ تقدیم می‌کنیم. درین جزو دو قصه از قصص و هزار و صد بیت را از دفتر نخستین مثنوی نقد و تحلیل کرده و به شرح و تفصیل باز گشوده‌ایم و چهارصد و هفتاد لغت و اصطلاح عرفانی و فلسفی و کلامی و طبّی و ریاضی را باز شناسانده و در حدّ امکان، عقاید و آراء اهل فن را در آن باره شرح داده و دویست و نه مطلب کلی گوناگون را به تفصیلی در خور و تفسیری مناسب بیان کرده‌ایم.

روش ما در تفسیر آیات قرآن کریم و نقل احادیث همانست که در آغاز جزو دوم از این شرح نوشته‌ایم و به نظر خوانندگان گرانمایه رسیده است.

در این جزو از شرح مثنوی شریف، علاوه بر مأخذی که در مقدمه جزو اول برشمرده‌ام از کتابی به نام «کشف اسرار معنوی در شرح ابیات مثنوی» نیز استفاده کرده‌ام.

این کتاب را عبدالحمید بن معین الدّین محمد بن محمد هاشم الحسینی القتالی الرّفاعی التبریزی تألیف کرده است که تاکنون شرح حال او را به دست نیآورده‌ام ولی بی گمان او در قرن یازدهم هجری می‌زیسته است زیرا در بعضی از مواضع اشعار بهاء الدّین محمد عاملی معروف به شیخ بهایی را (متوفی ۱۰۳۰) به عنوان شاهد آورده و در پشت صفحه‌ی اول از این نسخه که در موزه بریتانیا محفوظ و وصف آن در فهرست کتب موزه بریتانیا (ج ۲، ص ۵۸۸، شماره ۸۰۴ و ۲۵) آمده است امضای شخصی به نام محمدمهدی به تاریخ (۱۱۴۱) دیده می‌شود و بنا بر این تألیف این شرح مقدّم بر این تاریخ و به احتمال قوی موخر از سال (۱۰۳۰) بوده است.

نسبت (رفاعی) در سلسله‌ی نسبت مولف، شاهی تواند بود بر این که وی جزو صوفیان رفاعی است که منسوب‌اند به سیدی احمد الرّفاعی از صوفیه‌ی قرن ششم هجری (۵۷۸-۵۱۲) که ایشان را «بطانحیه» نیز می‌گفته‌اند.

چنان که از دیباجه این کتاب برمی‌آید مولف روزگاری دراز به مطالعه‌ی مثنوی مشغول بوده و «اکثر ابیات مشکله و نکات بدیعه» آن را ثبت و قید می‌نموده و سپس به شرح مثنوی پرداخته است.

مولف در آغاز نه مقدمه در شرح و تفسیر و بیان عقاید و اصطلاحات عرفا و صوفیه مرتب ساخته است بدین گونه:

۱- المقدمه الاول فی بیان الذّات و الحقیقه و الهویه و الماهیه و ما یتعلّق و یتفرّع علیها.

۲- المقدمه الثانيه فی الوجود و الموجود.

۳- المقدمه الثالثه فی مراتب الوجود.

۴- المقدمه الرابعه فی بیان الصفات و مظاهرها و نسبتها الى الذّات.

۵- المقدمه الخامسه فی بیان امّهات الصفات.

۶- المقدمه السادسه فی بیان مظاهر الصفات.

۷- المقدمه السابعه فی سرّ الایجاد و الابداع.

۸- المقدمه الثامنه بدان که حق جلّ شأنه جمیع ارواح را پیش از خلقت ابدان در عالم ارواح ایجاد فرموده.

۹- المقدمه التاسعه در کیفیت تعلّق ارواح به ابدان.

این مقدمات مبتنی است بر آراء و اقوال ابن عربی در کتب خود و نیز صدر الدین محمد بن اسحاق قونوی در کتاب مفتاح الغیب و تفسیر سوره فاتحه و متأثر است از مباحثی که داود قیصری در آغاز شرح قصص آورده است و با افکار حضرت مولانا چندان ارتباطی ندارد.

و از آن پس مولف شرح مثنوی شریف را آغاز می‌کند بدین گونه که عده‌ای از ابیات را به سلیقه‌ی خود جدا و نقل می‌کند و نخست نوا در لغات را شرحی مختصر می‌کند و آنگاه ابیات مثنوی را شرحی به اشباع و تفصیل باز می‌گوید که بنیاد آن، عقاید ابن عربی و پیروان اوست و گاهی نیز به گفتار مشایخ متقدم مانند بایزید و جنید و ابوبکر واسطی متمسک می‌شود و از اشعار مولانا و خواجه حافظ و حکیم سنایی و به حسب ندرت از گفته‌ی بهاء الدین محمد عاملی نظیر می‌آورد و چون نسخه‌ی مثنوی که در دست داشته از نسخه‌های متداول و تصحیح نشده بوده بدین جهت در بعضی موارد به تکلفات نابجا دچار افتاده است و با این همه چون از اصول تصوف اصطلاح وسیع داشته و خود نیز اهل سلوک بوده شرح او را می‌توان در عداد شروح بسیار مفید و بالنسبه دقیق که بر مثنوی نوشته‌اند محسوب داشت. افسوس که مولف نتوانسته است کار مهم خود را به پایان برساند و تنها به شرح دفتر اول و دوم از مثنوی توفیق یافته است.

پس از آن که وجود این نسخه‌ی نفیس و عزیز که ظاهراً به خط مولف است در موزه بریتانیا آگاهی یافتیم از مخدوم گران مایه جناب آقای عباس آرام (از مردان صدیق و خبیر کشور) که در آن هنگام

وظیفه‌ی خطیر سفارت کبرای دولت شاهنشاهی ایران را در انگلستان بر عهده داشتند تقاضا کردم که عکسی از آن برای من تهیه فرمایند، ایشان با کمال سعه‌ی صدر و به نفقه‌ی خود و به کوشش آقای دکتر تیموری راین سفارت کبرای شاهنشاهی و به وسیله‌ی جناب آقای ریاضی رئیس محترم و دانشمند مجلس شورای ملی میکروفیلم این نیکسره را آماده و برای این ضعیف ارسال فرمودند تا بی‌دغدغه‌ی خاطره به دست بنده رسید و بدین مناسبت لازم می‌دانم که از این هر سه تن مرد گران‌مایه سپاس‌گزاری کنم.

بی‌گمان من و هرکس دیگر که در این روزگار توفیق خدمتی به دست آورد، آن خدمت درین ایام طوفان خیز که دنیا بدان گرفتار است بدست نیامده است مگر در پرتو امنیت و آسایش بی‌نظیر و شگفتی که بر اثر تدابیر حکیمانه و عنایت‌های بی‌پایان رهبر بزرگ و پیشوای معرفت گستر ایران اعلی حضرت همایون شاهنشاه آریامهر نصیب ایرانیان شده است، سپاسگزاری از این نعمت شگرف وظیفه‌ی ملی هر ایرانی است.

همچنین تقدیم تشکر به دانشمند معظم جناب آقای دکتر منوچهر اقبال مدیر عامل و رئیس محترم هیئت مدیره شرکت ملی نفت ایران که بنیان‌گذار این تألیف هستند و دوست گرانقدر من و نویسنده‌ی زبردست و توانا جناب آقای علی دشتی ستاتور محترم که همواره مرا در این کار خطیر گرم دل و قوی همت داشته‌اند وظیفه‌ای است اخلاقی که اداء آن بر من همواره لازم و واجب است. تأخیری که در نشر این کتاب روی داد بدان سبب بود که از اواسط مهرماه سال جاری چشم سخت ناتوان شد و چشم پزشکان نزول آب تشخیص دادند و توصیه‌ی بلیغ نمودند که فشار زیاد بر آن وارد نیاورم، امیدوارم بهبود حاصل شود و بتوانم سائر مجلدات را تألیف و به خوانندگان عزیز تقدیم کنم.

آقایان محمدحسین مصطفوی و حسین ولی‌زاده فارغ التحصیلان دوره‌ی دکتری ادبیات فارسی از دانشکده ادبیات دانشگاه طهران تصحیح نمونه‌های چاپی را برعهده گرفته‌اند و آقای دکتر شفیعی کدکنی د تهیه جدول خطا و صواب مساعدت نموده‌اند از همه آنان متشکرم به خصوص که آقای دکتر شفیعی مرا به سهوی که در صفحه‌ی (۱۰۷۴، ۱۰۷۹) مرتکب شده و به جای «قصص الانبیا ثعلبی» قصص القرآن نوشته‌ام واقف ساختند. همچنین از آقایان عیسی هبیتی و سنگ چاپ اعضاء چاپخانه‌ی دانشگاه طهران که در طبع کتاب کوشش بلیغ نموده‌اند متشکرم.

به پایان رسید مقدمه‌ی جزء سوم از شرح مثنوی شریف در روز پنج‌شنبه دوم بهمن ماه هزار و سیصد و چهل و هشت هجری شمسی مطابق چهاردهم ذی‌القعدة هزار و سیصد و و هشتاد و نه

هجری قمری به خامه‌ی این بنده ضعیف بدیع الزمان فروزانفر اصلح الله حاله و مآله در منزل واقع در خیابان بهار از محلات شمال شرقی طهران و الحمدالله علی ذلک.

www.ketab.ir